

ΕΡΕΥΝΗΤΙΟΥ ΚΟΥΡΤΙΟΥ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΜΕΝΗ ΥΠΟ

Μ. Ε. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

Αὐτοὶ διαιωνίζοντο αἱ ἀναμνήσεις τῶν ἀρχαίων τῆς χώρας βασιλέων, τοῦ Γορδίου καὶ τοῦ μεγαπλούτου υἱοῦ τοῦ Γορδίου καὶ τῆς Κυβέλης, τοῦ Μίδα, ὃν ἡ Πρυμνήδος καὶ τὸ Μιδάειον ἔδεδον ὡς τὸν ἰδρυτὴν αὐτῶν. Πλησίον τῶν τόπων τούτων ὑπάρχει κεκρυμμένη ἐν τῷ ἀχανῶν δαδῶν φάραγι πλήρης τάφων καὶ κατακομῶν, ἐν μέσῳ δὲ τῶν ῥεπιπῶν τούτων ὑψοῦται βράχος ἐρυθροῦ ψαμμίτου ὕψους ἑκατὸν ποδῶν, λελατομημένος εἰς σχῆμα μνημείου. Ἡ πρόσοψις αὐτοῦ, ἔχουσα ἐπιφάνειαν ἐξήκοντα ποδῶν, καλύπτεται ὑπὸ κόσμων, ἐπαναλαμβάνομένων ὡς τύπος τοιχογράφου, παρεχόντων δὲ ὅλην εὐρέως περιδιδρώματος τὸ σύνολον ἐπιστέφεται δι' οἶονε μετώπης τινός, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας ἐξελίσσονται δύο στίχοι ἐπιγραφῶν, φερουσῶν τὸ ὄνομα τοῦ «βασιλέως Μίδα»¹. Ἡ γλῶσσα καὶ οἱ χαρακτῆρες τῶν ἐπιγραφῶν τούτων σχετίζονται λίαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν.

Ὁ τάφος οὗτος εἶναι τὸ σπουδαιότατον μνημεῖον τῶν σωζομένων ἐκ τῆς ἀρχαίας φρυγικῆς δυναστείας, τῶν βασιλέων ἐκείνων, οἵτινες οὕτω γνωστοὶ ἦσαν τοῖς Ἕλλησιν ἐκ τῶν θησαυρῶν αὐτῶν, τῶν ἱππῶν, τοῦ ἀγρίου φανατισμοῦ, μεθ' οὗ ἐλάτρευον τὴν Μεγάλην Μητέρα, τὴν ἐπὶ τῶν ὁρέων ἐδρεύσαν θεάν, καὶ ὑπὸ τὸν ἥχον τῶν αὐλῶν ἐτέλουν τὰς θορυβώδεις τοῦ Διονύσου ἐορτάς. Τὸ βασιλικὸν ἄρμα τοῦ Μίδα παρέμεινε τὸ σύμβολον τῆς ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἡγεμονίας, ὃ Ἀλέξανδρος δὲ δὲν ἀπιξίσας νὰ τιμῇ τὴν παρὰδοσιν αὐτήν.

Παρὰ τοῖς ἀρχικοῖς τούτοις κατοικοῖς εἶχον διοικισθεῖσαι Σημίται, οἵτινες, ἀπελθόντες ἐκ τοῦ Εὐφράτου, προῖλσαν πρὸς δυσμὰς, ὁδεύοντες διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄλνους, καὶ διεσπάρησαν κυρίως ἐν τῷ γονίῳ βαθυπέδῳ τοῦ Ἐρμου, ἐνθα ἀνεμίσχον μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων πελασγικῆς καταγωγῆς φύλων. Οὕτως ἐπὶ ἐδάφους, κατεχομένου ὑπὸ λαοῦ συγγενοῦς τοῖς Φρυγῇ καὶ τοῖς Ἀρμενίοις, ἐσχηματίσθη ὁ λαὸς τῶν Λυδῶν, ὃς καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ, ὡς φαίνεται, παραδόσει σχετίζεται διὰ τοῦ πατριάρχου αὐτοῦ Λοῦδ τῇ φυλῇ τοῦ Σήμ. Ἐφ' ὅσον ἡ γλῶσσα καὶ ἡ γραφὴ τῶν Λυδῶν παραμένει ἡμῖν μυστήριον, ἀδύνατος ἐστὶ ἡ μετὰ μείζονος ἀκριβείας ἀνάλυσις τῆς παρ' αὐτοῖς γενομένης φυλετικῆς κράσεως γενικῶς ἐν τούτοις ἀναγνωρίζεται ἡ διπλὴ ἐθνολογικὴ συγγένεια τοῦ λαοῦ τούτου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ σπουδαῖον ἔργον, ὅπερ ἀνετέθη αὐτῷ ἐν τοῖς ἔθνεσι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Οἱ Λυδοὶ ἐγένοντο κατὰ γῆν ὃ τι οἱ Φοίνικες κατὰ θάλασσαν, ἵτοι τὸ μετὰ τῇ Ἑλλάδος καὶ δυσμικῆς Ἀσίας διάμεσον. Ἐνῶρις μορφωθέντες διὰ τοῦ διεθνοῦς ἐκείνου ρεύματος, πεποικισμένοι δὲ ὑπὸ ἐπιχειρηματικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ πνεύματος, ἐγνώσαν νὰ ἐκμεταλλευσθῶσι κατ' ἀρχὰς τοὺς θησαυροὺς τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐρμου· κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Τμῶλου ἀνεῦρον τὴν ἐν τῇ ὑπὸ τῶν ρευμάτων κλυδωνυμένην ἄμυν κεκρυμμένην χρυσὴν κόνιν καὶ ἀπεκάλυψαν οὕτω τὴν μυστηριώδη δύναμιν τοῦ χρυσοῦ, ἥτις ἐμελλεν οὕτω μεγάλην νὰ ἔχῃ ροπὴν ἐπὶ τῆς τύχης τῶν γειτόνων αὐτῶν Ἑλλήνων. Οἱ Λυδοὶ πρῶτοι ἐκ τῶν τῆς Ἀσίας λαῶν ἐμφανίζονται ἡμῖν εἰς πολιτικὴν κοινωνίαν συγκεκροτημένοι· αἱ τοῦ κράτους αὐτῶν ἐποχὴ παρῆλθεν τὸ πρῶτον σημεῖον, πρὸς τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ σχετίσωμεν καὶ ἐξετάσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· τρεῖς δὲ τοιαύτας ἔχουσιν οἱ Λυδοὶ ἐποχάς, πληροῦνται ὑπὸ τοδοῦτων δυναστεῶν.

Ἡ πρώτη δυναστεία ἀνῆγε τὴν καταγωγὴν αὐτῆς εἰς τινὰ

τῶν ἀκολουθῶν τῆς Μεγάλης Μητρός, τὸν Ἄτυν, οὗ ἡ λατρεία ἐπλήρου δι' ἀποκωφωτικοῦ πατάγου ἄπαν τὸ ὑψίπεδον τῆς Λυδίας καὶ Φρυγίας. Ταῦτη οἱ Λυδοὶ ἰδρυτὴν παρήχον Ἡρακλέα τινά, ὃν ἔλεγον υἱὸν τοῦ Νίνου. Ἀνεφαρτίτως πρὸς τὸν μῦθον τούτον ὁ Κτησίανς διηγεῖτο τοῖς Ἕλλησιν ὅτι ὁ βασιλεὺς Νίνος εἶχε κατακτήσει τὴν Φρυγίαν, τὴν Τρωάδα καὶ τὴν Λυδίαν· ὁ Πλάτων ὡσαύτως ἐγίνωσκεν ὅτι περὶ τὸν Τρωικὸν πόλεμον οἱ Νινευῖται ἐδέσποζον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· καθ' ὅσον δὲ δυνάμει τῶν ἐγχωρίων ἐγγράφων ἡ τοῦ ἀσσυριακοῦ κράτους ἱστορία ἀπαλλάσσεται τοῦ περικαλύπτοντος αὐτὴν ζόφου, φαίνεται σαφέστερον διαπιστούμενον τὸ σπουδαιότατον τοῦτο σχετικῶς πρὸς τὴν πρόδον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ γεγονός, ὅτι ἐπὶ πέντε περίπου αἰῶνας—εἶναι αὕτη ἡ διάρκειά, ἣν ὁ Ἡρόδοτος ἀποδίδωσι τῇ δυναστείᾳ τῶν Ἡρακλειδῶν—τὸ λυδικὸν κράτος παρέμεινε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Νινευῖς¹.

Αἱ χώραι τοῦ ἀλίπεδου, οὕτω σαφῶς κεχωρισμέναι ὑπὸ τῆς φύσεως ἀπὸ τῆς μεσογαίας, ἐπεδίδωσαν τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν κατὰ μέρος καὶ ἔσχον ἰδίαν ἱστορίαν· ἐν τούτοις δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διαψύγῃ τὴν ξένην ροπήν, ἥτις ἐνήργει ἐπ' αὐτῶν τοῦτο μὲν διὰ τῆς συναφείας πρὸς τοὺς Φρύγας, τοὺς Λυδοὺς, τοὺς Ἀσσυρίους, τοῦτο δὲ διὰ τῶν ἐπισκέψεων τῶν Φοινίκων. Ἀκριβῶς ἡ τῶν δύο τούτων κινητηρίων δυνάμεων συνδρομὴ παρήγαγεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπὶ εὐθέτων τινῶν σημείων τὰς πρώτας ναυτικὰς πολιτείας, ὧν ἡ ἱστορία ἐτήρησε τὴν ἀνάμνησιν.

Λοιπὸν καθ' ὅλην τὴν δυσμικὴν ἀκτὴν δὲν ὑπάρχει προεξοχὴ εὐθετωτέρα τῆς πρὸς βορρᾶν μετὰ τῷ Αἰγαίῳ, τοῦ Ἑλαιοπόδου καὶ τῆς Προποντίδος ὑπὸ τῆς χερσονήσου, ἥς ἡ σειρὰ τῆς Ἰδης συνίστησι τὸν πυρῆνα, σχηματιζομένης. Αἱ δασώδεις τοῦ ὄρους κορυφαὶ ἦσαν τὸ προσφιλὲς ἐνδιαίτημα τῆς φρυγίας Μεγάλης Μητρός, αἱ πλευραὶ δὲ αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἀνέβλυζον πολλαὶ πηγαί, ἐκρυσπτον πλουσίας μεταλλικὰς φλέβας, αἷς τὰ ὑποχθόνια πνεύματα, οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι, εἶχον διδαχθῆ παρὰ τῆς Κυβέλης ν' ἀνευρίσκωσι καὶ ἐκμεταλλεύωνται. Ἐπὶ τοῦ διηρηνοειδοῦς τούτου ἐδάφους ἔζη λαὸς εἰρωστός, διηρημένος εἰς πολλὰς φυλάς, ἐν αἷς διαπρέπουσιν οἱ Κεβρῆνες, οἱ Γεργίτες, μάλιστα δὲ ἡ ὠραία φυλὴ τῶν Δαρδάνων, ὧν ὁ ἐπώνυμος ἦρως Δάρδανος εἶχε κατ' αὐτοὺς ἰδρύσει τὴν πόλιν Δαρδανίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Πελασγικοῦ Διός.

Μοῖρὰ τις τῶν Δαρδάνων τούτων κατήλθεν ἀπὸ τῶν ὑψιπέδων εἰς τὸ ἀλίπεδον, ὅπερ στερεῖται μὲν λιμένων, ἀλλ' ἔχει καταντικρὺ παρακεκρυμμένην νῆσον καλουμένην Τένεδον. Ἡ νῆσος αὕτη κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Φοινίκων, οἵτινες ἠγρευον τὴν πορφύραν ἐν τῇ θαλάσσῃ τοῦ Σιγείου, βραδύτερον δὲ ἦλθον ἐκ Κρήτης Ἕλληνες, οἵτινες εἰσέγαγον τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος. Οὕτως ἐν τῷ ἡρώμῳ μετὰ τῆς Τενέδου καὶ τῆς ἡπείρου πορθμῷ συνήθησαν αἱ σχέσεις ἐκεῖναι, αἵτινες παρέσδραν τὴν χερσονήσον τῆς Ἰδης εἰς τὴν ἐμπορικὴν τοῦ Αἰγαίου κίνησιν². Καταντικρὺ τῆς Τενέδου ὑψοῦτο ἡ Ἀμαξιτός, οὕτω κληθεῖσα εἰς ἀνάμνησιν τῆς πρώτης ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ, τῆς συναΐράς τὴν παραλίαν πρὸς τὴν μεσογαίαν.

Οἱ Δάρδανοι μετέσχον τοῦ θαλασσοῦ τούτου ἐμπορίου, ὅτε ἀπέλιπον τὰς κοιλάδας τοῦ ἄνω Σκαμάνδρου καὶ τὰ ἄγκυ τῆς Ἰδης· ὁ ποιμηνικός οὗτος λαὸς μετεσχηματίσθη εἰς φιλοκινδύνους ναυδάτας, οἱ Δάρδανοι δὲ ἐγέννησαν τοὺς Τρῶας, λαὸν ἐπιτήδειον εἰς οἰκοδόμησιν πόλεων, γενάρχην δὲ αὐτοῦ λέγοντα τὸν Τρῶα.

Οἱ τοῦ Τρῶος ἀπόγονοι διεσχίσθησαν αὖθις διὰ τῶν δύο ἀδελφῶν Ἰλου καὶ Ἀσφαράκου, τοῦ τελευταίου τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα ἀνευρέθη ἐν τοῖς μνημείοις τῆς Νινευῖς³. Υἱὸς τοῦ Ἀσφαρά-

1) Περὶ τῶν λυδικῶν δυναστεῶν ἴδε Niebuhr, *Kleine Schriften*, I, 195. Joh Brandis, *Rerum assyr. Tempora emend*, 1853, σ. 3.

2) Τὰ ἀρχαιότατα τῶν ὑπὸ τοῦ Σλήμαν ἀνακαλυφθέντων ἀγγείων ἀνάγονται εἰς τοὺς παλαιστάτους ἐκείνους χρόνους, καθ' οὓς τὸ ἀλίπεδον ἐφαίετο ὑπὸ τῶν Φοινίκων.

3) Περὶ Ἀσσυριακῶν ἐν Τροίᾳ ὀνομάτων ἴδε Μεγ. Ἐπ. μ. ἐν λ. Ἀσσυρία. Κατὰ τὸν παρὰ Διοδώρῳ (Β', 2) Κτησίαν ὁ βασιλεὺς Νίνος ὑποτάσσει τὴν Φρυγίαν, τὴν Τρωάδα καὶ τὴν Λυδίαν, ἀλλ' ἡ τοῦ Κτησίαν διήγησις θεωρεῖται σφαλὲς ὑπὸ τοῦ E. Schrader (*Keilinschriften und Geschichtsforschung*, σ. 492). Ὁ Πλάτων, ἐπὶ τοῦ Κτησίαν ἐρε-

κου είναι ὁ Κάπυς, ὄνομα φρυγικόν, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ Δύμαντος, γαμβροῦ τοῦ Πριάμου, τοῦ Ἀσκανίου, τῆς Κασάνδρας κλπ., ὁ ἔγγονος δὲ αὐτοῦ Ἀγχίσης εἶναι ὁ εὐνοούμενος τῆς Ἀφροδίτης, θεᾶς ἀσσυριακῆς καταγωγῆς. Οἱ τρωικοὶ ἥρωες φέρουσι δύο ὀνόματα, ὡς Ἀλέξανδρος καὶ Πάρις, Ἐκτώρ καὶ Δαρεΐος, ὀνόματα, ὧν τὸ ἕτερον ἐξαγγέλλει τὴν παρουσίαν τοῦ ἀνατολικοῦ στοιχείου¹. Οὕτω παρήλθε—μεταξὺ δύο πολιτισμῶν², ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δὲ χερσονήσου, ἐν ᾗ ἡ διεθνὴς κίνησις, ἡ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν συγκινοῦσα, εἶχεν ὥθησει καὶ ἀφομοιώσει Φρύγας, Πελασγούς, Φοίνικας καὶ Ἕλληνας ναύτας—τὸ κράτος τῶν Δαρδάνων, ὅπερ πιθανῶς ἐπεξετέθη ποτὲ μέχρι τοῦ Καΐκου³, οὐ δὲ οἱ κάτοικοι παρὰ τὸ κεκραμένον τοῦ αἵματος αὐτῶν παρίστανται οὐχὶ ὡς βάρβαροι, ἀλλ' ὡς ὅμοιοι τοῖς Ἀχαιοῖς, παραλλήλως δὲ τούτοις ὁδεύοντες⁴. Οὕτως ἡ πόλις αὐτῶν μετὰ τῶν ἠρώων αὐτῆς διατελεῖ ὑπὸ τὴν εἰδικὴν προστασίαν τοῦ Ἀπόλλωνος⁵· ὁ θεὸς οὗτος ἐφορᾷ ἐπὶ τῆς πόλεως, ἐξαιρετικὴν παρέχει εὐνοίαν οἰκογενείας τισίν, ὅσον τοῖς Πανοϊδαῖς, ἐκδίδει τὸν Ἐκτορα ἐπὶ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ἀπάγει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ τὸν Αἰνεΐαν, τρωθέντα ἐν τῇ πεδίῳ τῆς μάχης.

Αἱ τῆς Ἰδης πηγαὶ συνεννοῦνται συνιδᾶσι ποταμούς, ὧν δύο ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν Προποντίδα, εἰς δὲ, ὁ Σκάμανδρος, εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ὁ ποταμὸς οὗτος, ἐγκεκλεισμένος κατ' ἀρχῆς ἐν τοῖς ὄρεσι, ἐξορμᾷ ἐκ δυστένου τινὸς ὄγκου καὶ ρέει διὰ πεδιάδος, ἥτις, περιβαλλομένη ἀπὸ τριῶν μερῶν ὑπὸ ἐλαφρῶν ὑψωμάτων, μένει ἀνοικτὴ πρὸς δυσμὰς κατὰ τὴν θάλασσαν.

Ἡ πεδιάς αὕτη συνήνουν πᾶν ὅ τι δύναται ν' ἀσφαλίσῃ τὴν εὐημερίαν χώρας τινός· πράγματι ἀσχετῶς πρὸς τοὺς θησαυροὺς τῆς θαλάσσης καὶ τὴν γειτνιασὶν τῆς μεγάλης ναυτικῆς ὁδοῦ, ἐκέκτιστο ἔδαφος καλῶς ἀρδευόμενον καὶ εὐρεῖς λειμῶνας, ἐν οἷς ὁ Ἐριχθόνιος, τὸ πνεῦμα τῆς γονιμότητος, ἔδωκε τοὺς τριεχιλούς αὐτοῦ ἵππους, οἱ τῆς περιχώρου δὲ λόφοι παρήγον ἐλαιὸν καὶ οἶνον.

Ἐν τῇ ἐσωτερικῇ γωνίᾳ τῆς πεδιάδος ταύτης ὑψοῦται βράχος ἀπὸτομος, ὡς φραγμὸς τις ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ποταμοῦ ἐγειρόμενος κατὰ τὸ σημεῖον, ἐν ᾧ προκύπτει ἐκ τοῦ ἄγκους. Περιβαλλομένη πρὸς δυσμὰς ὑπὸ μακρῆς τοῦ Σκαμάνδρου ἐπικαμπῆς, κλίνει ἐλαφρῶς πρὸς δυσμὰς. Πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀναβλύζουσι πολλὰ ρυάκια, ἀπαρτίζοντα δύο ποταμούς λόγου ἀξίους διὰ τὴν ἐν πάσῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους σταθερότητα τοῦ ὄγκου καὶ τῆς θερμοκρασίας αὐτῶν.

Οἱ δύο οὗτοι ποταμοὶ εἶναι τὸ φυσικὸν καὶ ἀμετάθετον σημεῖον, δι' οὗ ὁ ὄγκος ἐκεῖνος διαγινώσκεται ὡς ἡ ἀκρόπολις τοῦ Ἰλίου⁶. Εἶναι αὐτοὶ ἐκεῖνοι, ἀπὸ τῶν ὁποίων αἱ Τρωάδες, ἐξερχόμεναι διὰ τῆς Σκαίης πύλης, ἠρύοντο ὕδωρ καὶ ἐν οἷς ἐπλυνον τὰ ἐνδύματα, καὶ νῦν δὲ ἐπὶ αἱ ἀρχαῖαι δεξαμεναὶ συλλέγουσι τὰ ὕδατα εἰς προσφοροτέραν χρῆσιν αὐτῶν.

Ἐκεῖ, ἐνθα αἱ πηγαὶ ἀναβλύζουσιν, ἦν ἡ ἔδρα τῆς δυναστείας. Κάτω ἐπὶ τοῦ ἐπικλινούσας πεδίου ἐξετείνετο ἡ Τροία⁷, ἄνω δὲ ὑψοῦντο ὀξύτομα τὰ προτειχίσματα τῆς Περγάμου⁸. Ἀπὸ τῆς κορυφῆς ταύτης, ὑψους 472 ποδῶν, ὁ ὀφθαλμὸς ἐντεῦθεν μὲν ἐξικνεῖται εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σκαμάνδρου, ἐν ᾗ οἱ Δαρδανοὶ

διήνυσαν τὸν ποιμενικὸν βίον αὐτῶν, ἐκεῖθεν δὲ περιλαμβάνει πᾶσαν τὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐκτεινομένην πεδιάδα, διανυλακούμενην ὑπὸ τῶν δύο αὐτῆς ἀρτηριῶν, τοῦ Σκαμάνδρου καὶ τοῦ Σιμόεντος. Δεξιᾷ βλέπει τις τὸν Ἑλλήσποντον ῥιπτόντα τὰ ὀρμητικὰ αὐτοῦ κύματα εἰς τὸ Αἰγαῖον, ὅπερ ἐξ ἀριστερῶν παρακολουθεῖται μέχρι τῆς Τενέδου. Καταντικρὺ φαίνεται ὑψούμενον ὑπὲρ τὰς σκιερὰς κορυφὰς τῆς Λήμνου τὸ ὑπερῷον ὄρος τῆς Σαμοθράκης, ἡ σκοπιὰ τοῦ Ποσειδῶνος, ὃς «ἀπὸ τοῦ ὑψους τῆς ἀκροτάτης κορυφῆς τῆς ὑψηλῆς Θωρακικῆς Σάμου ἐβλεπε πᾶσαν μὲν τὴν Ἰδὴν, τὴν πόλιν δὲ τοῦ Πριάμου καὶ τὰς νῆας τῶν Ἀχαιῶν¹». Οὐδεμία ἡγεμονία ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κόσμῳ ἔσχε μεγαλοπρεπέστερον στυλοβάτην τοῦ τρωικοῦ τούτου φρουρίου, ὑψομένου ἐν τῇ γωνίᾳ τῆς πεδιάδος, περιβαλλομένου ὑπὸ ἀκροτόμων βράχων, συνεσταλμένου, οὕτως εἰπεῖν, ἐν ἀσφαλεὶ κρύπτῃ καὶ ὅμως ἐφορῶντος τὴν περιχώρον καὶ δεσπίζοντος αὐτῆς. Ὅπισθεν αὐτοῦ εἶχε τοὺς λειμῶνας τοῦ ὄρους, κατωτέρω πολυπίδακας κλιτύας, κατὰ τὴν πύλιν προπόδας γόνιμον πεδίον καὶ πρὸ αὐτοῦ τὸ εὐρὺ Αἰγαῖον, τὴν μεγάλην λεωφόρον, ἥτις τότε τοὺς κολπίσκους καὶ τὰ ἀγκυροβόλια αὐτῆς ἐνέβαλλεν εἰς τὴν πεδιάδα βαθύτερον ἢ νῦν².

Ἡ κατάστασις τοῦ φρουρίου εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν εὐκλειαν τῶν ἡγεμόνων αὐτοῦ, οἷα αὕτη παρίσταται ἐν τοῖς μύθοις τοῦ Ἰλίου. Ὁ οἶκος τῶν Δαρδανιδῶν ἀπέλειπεν ἐξαιρετικῆς παρὰ τοῖς θεοῖς εὐνοίας. Οὗτοι ἀνελήμβανον εἰς τὸν οὐρανὸν τοὺς ἐβήδους αὐτοῦ ἢ, ὡς ἡ Ἀφροδίτη, ἀπέλειπον τὸν Ὀλυμπον, ἵνα ὑψάνωσιν ἐρωτικὰς μηχανορραφίας μετὰ τῶν ἠρώων τῆς οἰκογενείας ταύτης.

Ἀλλ' ἡ προσέγγισις τῆς θαλάσσης ἀσχετῶς μυστηριώδης γοντεία. Τοῖς Δαρδάνοις, κατελθοῦσιν ἀπαξ τῶν ὁρέων αὐτῶν, οὐκέτι ἐπὶ ἥκει ἡ πατριαρχικὴ μακαριότης εἰρηνικοῦ καὶ ἀλύτου βίου, ἡ κτῆσις τῶν πλουσιῶν αὐτῶν ποιμνίων καὶ ἡ ὑπὸ τῶν θεῶν ἐπικεχυμένη αὐτοῖς ἀφθονία καταλαμβάνονται λοιπὸν καὶ οὗτοι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐκείνης τῆς δράσεως, ἥτις ταράσσει τοὺς κατοίκους τῶν ἁκτῶν. Ἡ οἰκοδομήσιμος ξυλεια δὲρεται ἀπὸ τῆς Ἰδης εἰς τὴν παραλίαν, οἱ υἱοὶ τῶν βασιλέων καταλείπουσι τὸ πατρικὸν ἐνδιαίτημα, τὸ τοῦ Ἑλλήσποντου δὲ ρεῦμα ἄγει εἰς τὴν μεσημβρινὴν θάλασσαν τὸν Πάριον καὶ τοὺς ἀκολουθοῦσας αὐτοῦ, λειαν καὶ περιπετείας θηρεύοντας. Ὅτι ἡ ποιητικὴ παράδοσις διηγείται περὶ τῆς ὑπὸ Δαρδάνων ἡγεμονιδῶν διαπραχθείσης ἀπαγωγῆς προσλαμβάνει χαρακτηριστὰ ἱστορικῆς βεβαιότητος, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι τὰ αἰγυπτιακὰ ἔγγραφα ἀναφέρουσι τοὺς Δαρδάνους ὡς μίαν τῶν ἐλληνικῶν φυλῶν, αἵτινες τάχιστα ἀπέδιδαν φοβεραὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὅτι οἱ Δαρδανοὶ ἐνωρὶς συνῆψαν σχέσεις πρὸς τοὺς Φοίνικας, ὧν τὰς ἀποικίας μεταβαίνοντες ὥκουν, ὅτι δὲ ἐπὶ πλείστον σημεῖων κατὰ μῦθος τῶν ἁκτῶν ἀνευρίσκομεν τὰ ὀνόματα τοῦ Ἰλίου καὶ τῆς Τροίας, τοῦ Σιμόεντος καὶ τοῦ Σκαμάνδρου³.

Πρὸς νότον τοῦ βασιλείου τοῦ Πριάμου ἡ παράδοσις γινώσκει ἕτερον ἡγεμονικὴν ἔδραν τῶν ἀρχαιοτάτων. Ἐκεῖτο ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ Λυδίᾳ, ἐνθα δὲ ὁ Σίπυλος, ἐκ μεταλλευμάτων πεπληγμένος, ὑψοῦται μετὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἐρμου καὶ τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Ἡ κορυφὴ τοῦ ὄρους ἐφοιτᾶτο ὑπὸ τῶν θεῶν, τοῦ Διὸς καὶ τῶν Νυμφῶν, ὡς καὶ τῆς μητρὸς τῶν

δόμενος. εἶπεν: «Οἱ περὶ τὸ Ἰλίον οἰκοῦντες τότε, πιστεύοντες τῇ τῶν Ἀσσυρίων δυνάμει, τῇ περὶ τὸν Νῆον γενομένῃ (Πλάτ. Νομ. σ. 685)». Πρβλ. Deimling *Leleger*, σ. 89.

1) Περὶ τῶν φρυγικῶν ὀνομάτων ἴδε Deimling, *Leleger*, σ. 89.

2) «Τρῶες δὲ γλῶττοι» (Ὁμ. Ὑμν. Εἰς Ἀφρ., 113). Περὶ τῶν διπλῶν ὀνομάτων ἴδε E. Curtius, ἐν Kuhn's Zeitschrift. I. 35.

3) Κατὰ τὸν G. Curtius (Griech. Etym., σ. 209) τὸ ὄνομα Τροία σημαίνει ἀλλίπεδον, ἴσως μάλιστα καὶ γῆν διαπεραιώσεως.

4) Περὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ τρωικοῦ κράτους καὶ τῶν πρὸς τοὺς Τανταλίδας ἐρίων αὐτοῦ ἴδε Welcker, *Der epische Cyclus*, II, σ. 33. Περὶ δὲ τῶν Τρώων, διηρημένων εἰς ὀκτὼ ἢ ἐννέα φυλάς καὶ ἐκτεινόντων τὴν ἀρχὴν αὐτῶν μέχρι τοῦ καΐκου, ἴδε Στράβ., σ. 582.

5) Περὶ ὁμοιότητος Τρώων καὶ Ἀχαιῶν ἴδε Deimling, *Leleger*, σ. 37.

6) Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἰλίου ἴδε Welcker, *Kleine Schriften*, II, Hahn, *Die Ausgrabungen auf dem homerischen Pergamos*, Leipz., 1865.

7) Ἡ ἀρχαία πόλις ἐκαλεῖτο Δαρδανία (Ὁμ. Ὑμν. Ἰλ. α. δ. γ', 216).

8) «Τὰ ἐπὶ Τροίᾳ Πέργαμα (Σοφοκλ., Φιλοκλ., 353)».

1) Ὁμ. Ὑμν. Ἰλ. α. δ., N, 12—14.

2) Περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Τροίας ἴδε E. Curtius, ἐν τοῖς *Preuss. Jayrbücher* XXIX, σ. 6, καὶ H. Helzer, *Wanderung nach Troja*, Basel, 1873. Ὡς πρὸς τὴν τοπογραφίαν ὁ συγγραφεὺς ἀποδέχεται τὴν γνώμην τοῦ Vivien de Saint-Martin (*L'Ilion d'Homère*, Rev. Archéol., 1874), λέγοντος: «Αἱ τοῦ κ. Σλήμαν ἀνακαταρτὶς παρέχουσιν ἀφθονὰ καὶ πολύτιμα στοιχεῖα εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας, ἀλλ' οὐδ' αὖ μὴ ἂπτονται τοῦ γεωγραφικοῦ ζητήματος». Πρβλ. καὶ O. Frick *Jahrb. Fleckeis.* 1876. σ. 289, ὃς, ἐξ ἰδίων παρατηρήσεων πεισθεὶς, ἀδιστάκτως ἀπορρίπτει ὑπὲρ τοῦ Μπουζάρμπασι. Ὁ Hercher (*Ueber die troische Ebene*, Akad. Abhandl.) ἐποίησεν ἀναθεώρησιν κριτικὴν τῆς γεωγραφίας τοῦ Ὁμήρου.

3) Ἡ σύγκρισις τῶν ὀνομάτων Τροίας, Ἰλίου, Σκαμάνδρου... κλπ. ἐρευνᾶται εἰδικῶς ἐν τῇ τοῦ Klausen ἐργῇ *Aeneas und die Penaten*. Hamb. et Gotha, 1839.

θεῶν Ρέας· ἐπὶ τῶν κλιτύων, τῶν ταπεινουμένων πρὸς τὰς γυνήμους προσχώσεις τοῦ Ἑρμοῦ, παρὰ τὸ μέρος δέ, ἐνθα βραδυτέρον ἰδρύθη ἡ Μαγνησία, ἠγείρετο ἡ πόλις τοῦ Σιπύλου, ἡ ἀρχαιοτάτη πασῶν τῶν πόλεων κατὰ τὴν ἐγγύριον παράδοσιν, ἡ κοιτίς τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, ἡ ἔδρα τοῦ Ταντάλου, τοῦ φίλου τοῦ θεοῦ βασιλέως καὶ γενάρχου τῶν Νιοβιδῶν καὶ Πελοπιδῶν.

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΑΡΡΙΑΝΟΣ.

(Συνέχεια τῆς προηγούμενου ἀριθμοῦ).

Ε'.

Περὶ τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ.

1ον) Τὸ πεζικόν.

Τὸν πυρῆνα τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ ἀπετέλει τὸ ἐξ ἐλευθέρων μὲν οὐχὶ ὅμως εὐγενῶν ἀνδρῶν συγκείμενον πεζικὸν στράτευμα, ἡ ὀνομαζομένη «φάλαγξ», ἡ ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β' καθιερωθεῖσα· συνέκειτο δὲ ἡ φάλαγξ αὕτη ἐκ μοιρῶν τινῶν, αἵτινες ἐκαλοῦντο «τάξεις», ἔστιν ὅτε δὲ καὶ «φάλαγγες». Τὰ δὲ στελεχὰ τῶν τάξεων τούτων κατηρτίζοντο καὶ συνεπληροῦντο ἐκ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, τῶν χορηγουμένων ὑπὸ τῶν ἐξ τμημάτων. εἰς ἃ ἦν ὑποδιωριζομένη ἡ Μακεδονία καὶ ὧν ἕκαστον παρεῖχεν ἰδίαν τάξιν². Μεταξὺ τῶν ὑποδιαίρεσεων μιᾶς τάξεως ἡ γνωστότατη ἦν τὸ «σύνταγμα», ὅπερ περιελάμβανε ἐν τετραγώνῳ, ἐκτεινομένῳ ἐπὶ 16 ἀνδρας κατὰ μέτωπον καὶ ἰσαριθμούς κατὰ βάθος, ἐν ὧν 256 ἀνδρας³. Τέσσαρα δὲ τοιαῦτα συντάγματα ἀπύρτιζον μίαν «χιλίαρχίαν», ἐνέχουσαν 1,024 ἀνδρας, καὶ τέσσαρες χιλιαρχίαι κατήρτιζον τὴν φάλαγγα, περιλαμβάνουσιν 4,096 ἀνδρας καὶ ἀποτελοῦσαν τὸ τέταρτον τοῦ στρατιωτικοῦ παρὰ Μακεδόσι σώματος ἀνερχομένου εἰς 16,384 ἀνδρας, ὡς περιλαμβάνοντες τετράκις τὴν φάλαγγα.

Οἱ ἀνδρες οἱ ἀποτελοῦντες τὴν φάλαγγα ἦσαν ὀπλισμένοι ὡς ἐξῆς· εἶχον δηλ. βραχέα ξίφη, λόγχας 14—16 ποδῶν τὸ μῆκος, καλουμένας σαρίσσας, ἀσπίδας μεγάλας, θώρακας καὶ κνημίδας καὶ ἦσαν λίαν ἐξησκημένοι εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν ὅπλων τούτων. Οἰκοθεν δὲ νοεῖται ὅτι, οὕτω πως κατηρτισμένη, ἡ φάλαγξ ἀνεδείχθη ἀκατάβλητος ὡς πολεμικὴ δύναμις ἥδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλίππου. Ὅσακις τὸ μάχιμον τοῦτο σῶμα, καταρτιζόμενον εἰς 16 ἐνίοτε δὲ 32 ἀνδρῶν βάθος καὶ ἐν πυκνῇ παρατάξει, ὥρμα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τὸν πέντε ἐν τοῖς πρώτοις ζυγοῖς ἰσταμένων ἀνδρῶν προτεινόντων τὰς λόγχας αὐτῶν, τῶν δὲ μετ' αὐτοῦς στήριζόντων αὐτὰς ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν πρωτοστατῶν, ἀπάντων δ' ὁμοῦ ἐπὶ τὰ πρόσω ὠθούντων, τότε οὐδεὶς βεβαίως ἐχθρὸς ἠδύνατο νάντιστῇ εἰς τὴν προσβολὴν καὶ ἀνακόψῃ τὴν ἰσχυρὰν ὀρμὴν τῆς φάλαγγος⁴. Ἀντὶ τῆς ἐκφράσεως «φάλαγξ» ἡ «ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ» μεταχειρίζεται συχνάκις ὁ Ἀρριανὸς τοὺς ὅρους «αἱ τάξεις τῶν Μακεδόνων, αἱ τάξεις, τῶν πεζῶν, τῶν πεζεταίων καλουμένων αἱ τάξεις, οἱ πεζέταιροι». Τὴν τελευταίαν ὅμως ὀνομασίαν «πεζέταιροι» ἔφερον οἱ φάλαγγιται ὡς τιμητικὸν μόνον ὄνομα, ὅπερ ὑπεδύλου τὴν οἰκειότητα, τὴν μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν συμπολεμιστῶν αὐτοῦ ὑπάρχουσαν⁵. Ἐπίσης ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ὀπλῆται καὶ ἄλλοι στρατιῶται ἐθελοῦνται, λαμβανόμενοι ἐπὶ μισθῷ ἰδίως ἐξ Ἑλλήνων, ὧν ὁ ὀπλισμὸς συνέκειτο ἐξ ἀσπίδος μεγάλης καὶ δόρατος μικροῦ καὶ οἵτινες ἀκριβῶς διακρίνονταν τῶν φάλαγγιτῶν Μακεδόνων ἔνεκα τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν τελευταίων, ὧν τῶν βαρέως ὀπλισμένων.

Πλὴν τῆς φάλαγγος, ἀπαρτιζούσης τὸ κύριον τοῦ πολεμικοῦ τῆς Μακεδονίας σώματος μέρος, ἀναφέρονται καὶ οἱ λεγόμενοι «ὑπασπισταί», οἵτινες ὅμως μάχονται κεχωρισμένως ἀπὸ τῆς φάλαγγος, διότι αὕτη δὲν ἠδύνατο ταχέως καὶ εὐκόλως νὰ κινήται, μάλιστα δὲ ἐπὶ ἐδάφους ἀνωμάλου. Ἐνῶ δὲ ἀρχικῶς ἀναφαίνον-

ται οἱ ὑπασπισταὶ οὗτοι ὡς ὀπλοφόροι τοῦ βασιλέως, ἐξ οὗ καὶ ἡ κλιθεὶς αὐτῶν αὕτη προήλθε, καὶ ὀλίγοι ὄντες τὸν ἀριθμὸν, ἀπετέλουν τὴν φρουρὰν τοῦ βασιλικοῦ ἐν Μακεδονίᾳ οἴκου, ἐπινυξίησαν εἰτα μικρὸν καὶ κατ'ὀλίγον καὶ κατηρτίσθησαν εἰς ἴδιον σῶμα πεζικῆς δυνάμεως ἐλαφροῦς ὀπλισμένης. Περὶ τῶν ὑπασπιστῶν τούτων προκειμένου, ὁφείλομεν ἐν γένει νὰ ἐχωμεν ὑπ' ὄψει, λέγουσιν ὁ Rustow καὶ ὁ Köchly, ὅτι οὗτοι εἰσιν ὀπλισμένοι, ὅπως καὶ οἱ «πελτασταί», τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο ἐκ τῆς ἱστορίας πολεμικῶν σῶμα, ὅπερ ἐμόρφωσεν ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Ίφικράτης. Ἐφερον δηλονότι λινοῦς θώρακας, ἐλαφρὰν τῶν ποδῶν ὑπόδησιν καὶ πιθανῶς μικρὸν ξίφος. Τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἦτο βεβαίως τὸ ἐθνικὸν τῶν Μακεδόνων κάλυμμα⁷, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἀσπίς, ἣν ἔφερον, ἦτο ἡ ἐθνικὴ τῶν Μακεδόνων ἀσπίς. Σαρίσσας οἱ ὑπασπισταὶ δὲν ἔφερον, ἀλλ' εὔχρηστὸν τι δόρυ βραχύ. Ἦσαν λοιπὸν οἱ ὑπασπισταὶ ἢ οἱ σωματοφύλακες οὗτοι δυνάμει ὀπλιτικῆς πεζῶν, ἐλαφροῦς ὀπλισμένων· ἔνεκα δὲ τοῦ ἐλαφροῦ αὐτῶν ὀπλισμοῦ, τὰ μάλα συνελοῦντος εἰς ταχεῖας μεταβολὰς θέσεων καὶ στρατιωτικὰς κινήσεις, ἀπέβαινον οἱ ὑπασπισταὶ πολλῶ τῷ μέτρῳ ἐπιτηδεότεροι καὶ εὐχρηστώτεροι ἢ οἱ φάλαγγιται αὐτοί· ἀποτελοῦσι δὲ οἰονεὶ μετάβασιν ἀπὸ τοῦ βαρέως ὀπλισμένου πεζικοῦ ἐπὶ τοῖς ἐλαφρότατοι ὀπλισμένους πολεμιστάς, τοὺς γνωστοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ψιλοῦς». Μετεχειρίσθη δὲ ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς ὑπασπιστάς οὐ μόνον πρὸς ἐκπολιόρκεσιν θέσεων ὀχυρῶν καὶ νυκτερινὰς ταχεῖας πορείας⁸, ἀλλ' ἰδιαζόντως καὶ πρὸς ἐπιθετικὰς κινήσεις ὡς ἐξῆς· ἀφ' οὗ δηλονότι οἱ ψιλοὶ καὶ τὸ ἱππικὸν ὁμοῦ ἐποίουν ἀρχὴν προσβολῆς, ἐπιήρχοντο εἰτα οἱ ὑπασπισταὶ μετ' αὐτοῦς εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ κατὰ τρίτον λόγον ἠκολούθει ἡ φάλαγξ πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῶν. Ὁ ἀριθμὸς τοῦ σώματος τούτου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ μετὰ βεβαιότητος· γνωστὸν δὲ μόνον ὑπάρχει, ὅτι οἱ ὑπασπισταὶ διηροῦντο εἰς χιλιαρχίας, ὡς ἐκ τοῦ Ἀρριανοῦ ἐξάγεται⁹.

Ἰδιαίτερον τῶν ὑπασπιστῶν μέρος ἐπίλεκτον καὶ δεδοκιμασμένης ἱκανότητος, ὅπερ ἀπετέλει τὴν πεζὴν σωματοφύλακιν τοῦ βασιλέως καὶ συχνότερον αὐτὸ ἢ οἱ ἄλλοι ὑπασπισταὶ ἀπεστέλλετο πρὸς ἐναρξιν τῶν ἀγώνων, ἐκαλεῖτο «ὑπασπισταὶ οἱ βασιλικοί», ἢ ἄλλως «ἀγνητα»¹⁰ καὶ διεκρίνετο ἀκριβῶς τῶν λοιπῶν ὑπασπιστῶν διὰ τῆς ἐκφράσεως «οἱ ἄλλοι ὑπασπισταί»¹¹.

Πλὴν τῆς φάλαγγος καὶ τῶν ὑπασπιστῶν ὑπῆρχον ἐν τῷ μακεδονικῷ στρατῷ καὶ πλεῖστα ἄλλα εἶδη πεζῶν στρατευμάτων ἐλαφροῦς ὀπλισμένων, οἷον οἱ «τοξόται» οἱ «ἀκοντισταί» καὶ οἱ «σφενδονῆται»¹², οἷς χρῆται ὁ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον πρὸς ἀκροβολιστικά διὰ τὴν ἐναρξιν τῶν μαχῶν ἔργα, τάττων αὐτοὺς ἐπὶ τε τῶν πτερύγων τῆς παρατάξεως καὶ ἐντὸς τοῦ μετώπου τῆς γραμμῆς μετὰ τοῦ βαρέως πεζικοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς καταδιώξιν τῶν ἐχθρῶν, ὅτε καὶ ἀνεμίγνυντο μετὰ τοῦ ἱππικοῦ. Τὰ πλῆθη ταῦτα συνέκειντο τὸ μὲν ἐξ ἰθαγενῶν Μακεδόνων, τὸ δὲ ἐκ ξένων καὶ δὴ ἐκ Θρακῶν, καὶ πάντων ἀρίστοι ἦσαν οἱ ἀνήκοντες εἰς τοὺς ὀρεινοὺς Παίονας Ἀγριᾶνας, οἵτινες ὑπηρετοῦν, ὡς τε ἱππεῖς καὶ ὡς τοξόται. Συμποδοῦμενοι δὲ εἰς 1000 τὸν ἀριθμὸν, ἀπεστέλλοντο ἰδίως εἰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐπὶ ὀρεινῶν καὶ δυσδάτων χωρῶν διεξαγομένας. Τὴν δὲ ὠφέλειαν καὶ σπουδαιότητα ὧν τούτων τῶν ἐλαφρῶν στρατευμάτων ἐξάγει ὁ Ἀρριανὸς ἐν τῇ τακτικῇ τέχνῃ¹³.

Ἐξ οὗ δὲ χρόνου ἡ τῶν ὑπασπιστῶν χρῆσις καθιερώθη ἐν πολέμῳ μόνον καὶ δὲν ἐχρησίμευον πλέον εἰς προσωπικὴν τοῦ ἄρχοντος ὑπηρεσίαν, τὸ ἔργον τοῦτο ἀνετέθη εἰς ἰδιαίτερον ἐκλεκτὸν καὶ ἱκανὸν τὸν ἀριθμὸν σῶμα, τοὺς καλουμένους «σωματοφύλακας» ἢ καὶ «ὑπασπιστάς βασιλικούς», οἵτινες ἀπετέλουν τὴν συνοδείαν τοῦ βασιλέως ἐν μάχαις καὶ ἐφ' ὅσον διήρκει ὁ ἀγὼν παρέμενον παρ' αὐτῷ διαρκῶς¹⁴. Ἐξελέγοντο δὲ οἱ σωματοφύλακες οὗτοι ἀπὸ τοῦ συνόλου τῶν λεγομένων «βασιλικῶν παιδων», οἵτινες, ὄντες εὐγενεῶς καταγωγῆς, ἐξεπαιδεύοντο ἐν στρατιωτικῇ τινι σχολῇ, ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἰδρυθεῖσα. Ἐνταῦθα προεσλαμβάνοντο, καθ' ἃ ὁ Ἀρριανὸς λέγει¹⁵, οἱ παῖδες τῶν ἐν τέλει Μακεδόνων οὐ μόνον πρὸς στρατιωτικὴν αὐτῶν μόρφωσιν, ἀλλὰ καὶ ὅπως συνδεθῶσι στενῶς μετὰ τοῦ Φιλίππου. Ἡ ἐν τῷ σώματι δὲ τούτῳ καθιερωμένη ὑπηρεσία ἦν οὐ μόνον προπαρασκευαστικὴ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως σωματοφύλακιν, τὴν λαμβανόμεν ὑπὸ ἐννοίαν ταπεινότεραν, τὴν τῆς ἐξασκήσεως διη-